

Концепція цивільно-правового договору в інших галузях права

Федорончук Андрій Володимирович,
доцент кафедри конституційного,
міжнародного та адміністративного права
навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
кандидат юридичних наук, доцент

Окремі аспекти договору як форми правового регулювання завершення війни росії проти України

Вже четвертий рік поспіль Україна живе в умовах повномасштабної війни. Ця війна, яку розпочала росія є найбільшою трагедією українського народу у ХХІ столітті і черговою спробою знищити українську державність. Проте, незважаючи на біль та важкі втрати ми продовжуємо стійко та мужньо виборювати своє право на існування.

Зрозуміло, що будь-яка війна рано чи пізно закінчується. Тому, основним питанням є те, яким ми бачимо її закінчення або який варіант закінчення війни є найоптимальнішим за наявних умов.

На сьогодні позиція нашої держави, її союзників, а також Сполучених Штатів Америки зводиться до того, що без перемовин не обійтися і вони є єдиним способом закінчення війни в Україні, а результат таких перемовин має бути відображений у договорі.

Таким чином, вважається, що саме міжнародний договір має бути інструментом, який забезпечить настання постійного та справедливого миру в Україні. Але, чи може такий договір бути формою правового регулювання та вирішення питання завершення війни? Спробуємо з'ясувати.

На думку професора М. Буроменського під міжнародним договором слід розуміти одну з найбільш поширених у наш час форм закріплення взаємних міжнародних прав і обов'язків [1, с. 23].

У Віденській конвенції про право міжнародних договорів зазначено, що міжнародні договори – це міжнародні угоди, укладені між державами у письмовій формі, які регулюються міжнародним правом, незалежно від того, чи викладена така угода в одному, чи у двох або декількох документах, а також незалежно від їх конкретного найменування [2].

Особливості укладення Україною міжнародного договору визначені у Законі України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 № 1906-IV. Так, відповідно до ст. 2 цього Закону міжнародний договір України - укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) [3].

Як бачимо, як в міжнародних, так і в національних нормативно-правових актах визначена правова сутність міжнародного договору, а також закріплені вимоги щодо його підготовки, укладення та виконання.

На нашу думку, найбільш важливою вимогою до міжнародного договору в контексті досліджуваного нами питання є те, що умови такого договору мають регулюватися саме нормами міжнародного права.

З цього приводу Тимошенко О.А. зазначає, що зміст міжнародного договору не може суперечити основним принципам міжнародного права, таким як суверенітет держави, рівність держав, не втручання у внутрішні справи, мирне вирішення спорів тощо. Міжнародні договори є юридично обов'язковими для сторін, які їх уклали. Сторони зобов'язані добросовісно виконувати взяті на себе зобов'язання. Невиконання або неналежне виконання зобов'язань за міжнародним договором може понести за собою міжнародно-правову відповідальність. Всі ці властивості міжнародних договорів відіграють важливе

значення в сучасних умовах, оскільки можуть закріплювати та породжувати правові наслідки на міжнародному рівні [4].

13 березня 2025 року росією був оприлюднений приблизний перелік основних вимог, які Україна має виконати для завершення війни. Це відсутність членства в НАТО, нерозміщення іноземних військ в Україні та міжнародне визнання того факту, що Крим і чотири області належать росії [5].

Цікавим і очевидним є те, що вимоги росії суперечать положенням ряду міжнародних договорів.

Недотримання країною-агресоркою міжнародного права в Україні фіксують як міжнародні організації, так і державні органи та правозахисні об'єднання. З 2014 року, напавши на Україну, росія порушила близько 400 міжнародних договорів, однією зі сторін у яких є Україна, зокрема Будапештський Меморандум, Статут Організації Об'єднаних Націй, низку конвенцій ООН та Гельсінські угоди [6].

На сьогодні росія продовжує порушувати міжнародні договори в яких закріплені її зобов'язання щодо дотримання принципу непорушності кордонів держав, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи іноземних держав.

З огляду на зазначене, виникає логічне запитання, чи може росія укласти з Україною договір про завершення війни, якщо вимоги, які нею висувуються суперечать чинним міжнародним договорам та порушують норми міжнародного публічного права?

Теоретично такий договір може бути укладений, але якщо його умови не будуть справедливими та збалансованими по відношенню до України, то це спричинить зміну міжнародних правил, закріпить створення нової системи міжнародного правопорядку та фактично означатиме, що міжнародне право не діє. У цьому випадку для росії будуть створені сприятливі умови для зростання її ролі у міжнародних відносинах. Окрім того, «коли міжнародне право порушується, немає відповідальності за злочини і належної відповіді, то інші авторитарні чи тоталітарні держави сприймають такі умови за “нові правила гри”

та “новий порядок”» [7]. Такий розвиток подій сприятиме збільшенню ймовірності початку інших збройних конфліктів чи війн (наприклад, претензії Китаю до Тайваню).

Варто пригадати, що росія так і не виконала свої попередні зобов’язання щодо завершення війни за Мінськими угодами [8], чим вкотре порушила загальновизнані принципи міжнародного права, зокрема і принцип сумлінного виконання міжнародних зобов’язань.

Отже, беручи до уваги вищезазначене, завершення війни росії проти України у 2025 році апріорі не може бути врегульоване міжнародним договором, оскільки для цього немає жодних фактичних та юридичних підстав. Росія не повернеться в сферу дії міжнародного права, адже у цьому випадку вона не зможе реалізувати свої вимоги щодо України. А ці питання для неї є екзистенційними. І навіть, якщо припустити, що у договорі будуть визначені механізми забезпечення виконання росією своїх зобов’язань. На сьогодні відсутня дієва система міжнародних інституцій, які б гарантували притягнення росії до юридичної відповідальності як за вже скоєне, так і у випадку невиконання нею своїх зобов’язань за міжнародним договором. Звичайно, у міжнародному договорі можна передбачити відшкодування збитків, втрат чи шкоди, що завдані росією Україні, але в будь-якому випадку агресор не погодиться на закріплення у ньому умов щодо притягнення його до повної юридичної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Буроменський М. В. Міжнародне право. Навч. посібник. Київ, 2006. 336 с.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів: Конвенція від 23.05.1969, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 28.03.2025)

3. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення: 28.03.2025)

4. Тимошенко О.А. Міжнародні договори за участю України в умовах воєнного стану: політико-правовий вимір. № 4 (2024): Аналітично-порівняльне правознавство. Розділ 13. Актуальні питання сучасної правової науки, URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/311340/302567> (дата звернення: 28.03.2025)

5. Мирні переговори: Reuters оприлюднив перелік вимог Путіна. Главком. 13.03.2025, URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/mirni-perehovori-reuters-opriljudniv-perelik-vimoh-putina-1049291.html> (дата звернення: 28.03.2025)

6. Які домовленості Росія порушила за час війни в Україні. Ukraïner. 23.03.2023, URL: <https://www.ukrainer.net/rosiia-porushyla-domovlenosti/> (дата звернення: 28.03.2025)

7. Чи в порядку світ: сьогодні та в інші періоди історії. bo media. 12.08.2022, URL: <https://bomedia.com.ua/worder/> (дата звернення: 28.03.2025)

8. Росія досі не виконала повністю жодне своє зобов'язання за Комплексом заходів з виконання Мінських угод. Укрінформ. 18.02.2022, URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3406454-rosia-ne-vikonala-zodne-zobovazanna-za-minskimi-ugodami-ssa-v-obse.html> (дата звернення: 28.03.2025)